

Návrhy implementací ICT do výuky dějepisu na základních školách

Prezi

O Prezi již v obecnosti bylo řečeno výše. Jedná se online aplikaci, která poskytuje velmi dobré možnosti pro tvorbu neobvyklých prezentací, jejich sdílení i použití ve výuce. Nejedná se o klasický program, kde jsou prezentace tvořeny lineárně a jednotlivé snímky následují za sebou, bez možnosti rozšíření tématu nebo případné odbočky. Naopak je zde velká variabilita cesty, kterou je možné výklad vést a modifikovat podle možností a potřeb studentů. To umožňuje nejen velmi dobře celou práci učitele zefektivnit, ale zároveň také program hodiny na míru upravovat konkrétní třídě či žákům. Aplikace zároveň velmi dobře funguje s interaktivní tabulí a je tedy možné, aby prezentaci používal nejen učitel, ale také žáci, jak pro spolupráci s učitelem, tak například při samostatné práci v nejrůznějších alternativních školách či hodinách. Žák se může v prezentaci pohybovat libovolným směrem podle svých zájmů a potřeb a zároveň si uchovává přehled o celkové koncepci a vzájemných vztazích mezi jednotlivými pojmy tématu. Takto je možné prezentaci žákům poskytnout i k vlastnímu opakování a učení doma, což je díky možnosti veřejného sdílení na internetu jednoduché a nenutí to ani vyučujícího, ani žáky, aby si prezentaci ukládali do počítače nebo si ji stahovali, přitom k ní mají neustálý přístup.

Velkou výhodou tohoto programu je i jednoduchost ovládání a relativní intuitivnost, není tedy nutné studovat složité návody, běžně pokročilý uživatel si s výrobou prezentace poradí bez obtíží. Možnost editace jedné prezentace více uživateli je také velmi vítanou funkcí, co se školního použití týče, neboť to umožňuje aplikaci využít i při tvorbě projektů či v projektové výuce obecně.

Nelze jednoduše říci, pro která témata se Prezi hodí, pro která je použitelná a u kterých by bylo vhodnější zvolit jinou aplikaci. Vzhledem k variabilitě a možnostem uživatelského nastavení se dá konstatovat, že Prezi je možné použít v podstatě pro kterékoliv téma. Což ale neznamená, že nelze najít jinou, příhodnější variantu. Na mnohá témata se však vyloženě nabízí. Velmi pěkně lze díky ní vysvětlit či přiblížit témata každodennosti, dějin vědy, či kultury. Případně je možné v Prezi vytvořit časové osy a posloupnosti, které mohou pěkně přiblížit postupnou dějinnou linii a zároveň také dovysvětlit vzájemné vztahy a souvislosti. To se dobře hodí v případě, že je nutné pro pochopení látky probírat zároveň několik časových linií, jako je tomu v případě mezinárodních či válečných konfliktů, případně událostí s velkým regionálním dosahem, jako jsou například revoluční hnutí, průmyslové a

kulturní změny ve společnosti nebo obecně jakékoliv téma, které zásadním způsobem souvisí s dalšími a není možné je bez jejich pochopení efektivně probírat.

Implementace 1: Prezi

Jako první praktická ukázka využití ICT bude uvedeno použití Prezi pro výklad tématu Zámorské objevy. Toto téma bylo vybráno zejména pro bohatý obrazový materiál, kterým lze doplnit, a také pro to, že se jedná o problematiku dějově i prostorově náročnější pro pochopení, takže lze velmi pěkně využít již výše zmíněné možnosti, které Prezi nabízí právě svojí nelineárností a plastičností.

Prezentace vyrobená v aplikaci Prezi je v podobě, která bude popisována, určena nejen k úvodnímu výkladu doby zámorských objevů, ale je možné ji dále využívat i pro další rozšiřování tématu a opakování žáků, ať již samostatně či s učitelem. Následovat tedy bude návrh samotné hodiny, ale také další náměty na to, jak lze podobně zpracovaný materiál dále použít. Vzhledem k praktičnosti budou v práci uvedeny pouze části prezentace vždy jako ilustrace k textu, kompletní materiál je k dispozici on-line.¹

Co se návrhu hodiny týče, při přípravě bylo postupováno podle běžně dostupných učebnic pro sedmou třídu základní školy, konkrétně se jednalo o učebnice nakladatelství Fraus² a Nová škola.³ Rozsah tedy odpovídá požadavkům RVP.

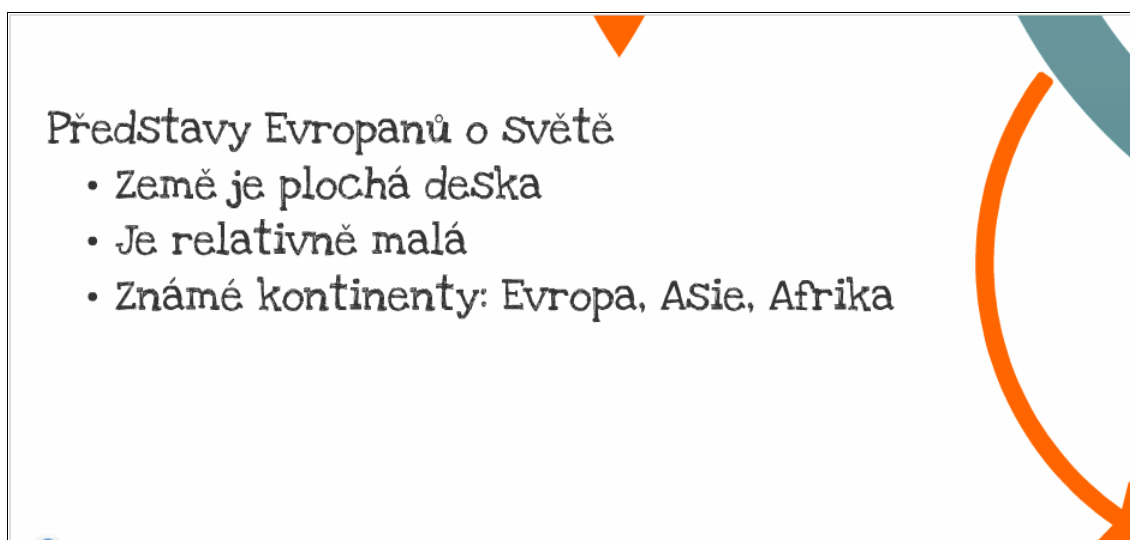
Jak již bylo naznačeno, prezentace je primárně určena jako podpůrný materiál pro úvodní hodinu, zaměřenou na zámorské objevy. Toto téma tradičně uzavírá období středověku a uvozuje svým obsahem novou dějinnou etapu novověku. V tomto kontextu je pracováno s tématem i v této práci. Hodina má za cíl upozornit na změnu myšlení člověka v této době a proměnu jeho pohledu na okolní svět, ke kterému výraznou měrou přispělo pravděpodobně právě také objevování nového a neznámého. Tento fakt by měl být i obsahem úvodní motivace navrhované hodiny, aby si žáci uvědomili rozsah významu tohoto tématu, který nebyl jen čistě geografický či vědecký, ale právě i výrazně sociální.

¹ Kompletní materiál k dispozici online: <<http://prezi.com/rqbslora-jt2/zamorske-objevy/>>.

² *Dějepis 7 pro základní školy a víceletá gymnázia: učebnice*. Plzeň, 2009, s. 106 - 113.

³ VYKOUPILOVÁ, L. - ANTONÍN, R. - FEJFUŠOVÁ, M.: *Dějepis*. Brno, 2008, s. 91.

Po takto vedené úvodní motivace je možné se přesunout k pohledu pozdně středověkého člověka na okolní svět, na diskuzi s žáky, jak toto své prostředí vnímal, jak jej znal. Uvozuje to i úvodní snímek, který shrnuje představy Evropanů o pro ně neznámém světě za mořem.

Obrázek 1: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Úvodní část hodiny.

Není nutné se omezit pouze na pohled geografický, je možné probrat i to, jaké tyto názory mohly mít důsledky na myšlení člověka v dalších oblastech jeho života.

Další snímek se již plně zaměřuje na téma obchodu, tedy hnacího motoru většiny objevných plaveb. Při jeho zobrazení by bylo vhodné s žáky probrat, jak do té doby vypadal obchod se vzdálenými zeměmi, co zejména bylo předmětem směny, jaké byly překážky či nebezpečí a jak se s nimi státy vypořádávaly. Postupným zobrazováním obsahu snímku je možné s žáky projít, co bylo oním nejžádanějším zbožím, o které Evropané usilovali, a jaké byly cílové destinace.

Obrázek 2: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi.

Další snímek se věnuje tématu Osmanské říše, hlavní překážky pozemské cesty za obchodem. Za pomoci mapy by bylo vhodné rozebrat, proč byla její existence pro evropské obchodníky problémem, a to jak z důvodu geografického, tak také kulturního a náboženského.

Obrázek 3: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi.

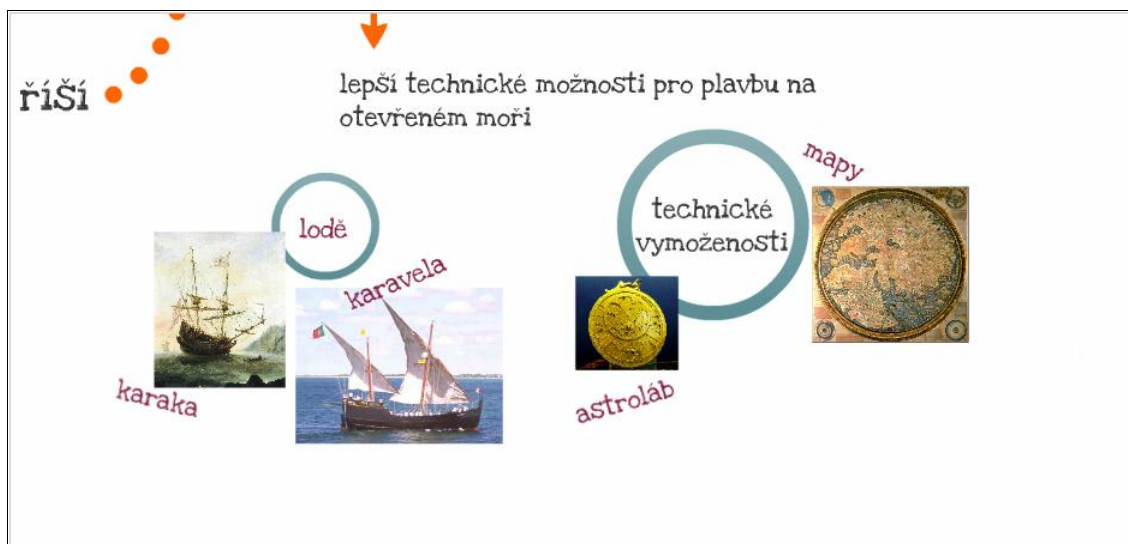
Následující snímky se již věnují právě tomu, jak se evropští obchodníci i státy jako takové vyrovnali s tímto problémem. Pomalu se tedy ve výkladu dostáváme k tématu cestování po moři. Při těchto snímcích je žádoucí zmínit i to, že nejen obchod byl hnacím motorem těchto plaveb, ale často i touha po objevení neznámého, zejména pak v případech, kdy se jednalo o plavby z popudu panovníků. Je možné se věnovat i diskuzi s žáky a nechat je samotné přijít na možné motivace, proč objevovat nové cesty do vzdálených krajin. Poté je možné se přesunout k dalšímu snímku, který se věnuje obtížím, které bylo nutné při tomto způsobu cestování překonávat. I zde je vhodné dát prostor žákům k vyjádření k tématu, například otázkou ohledně toho, čeho oni sami by se při cestování po moři báli, čeho se mohli bát lidé tehdy a podobnými. Snímek je pak možné použít jako rekapitulaci jejich odpovědí. Opět je použito postupného zobrazování částí snímku, které Prezi nabízí, takže není nutné žákům předkládat hned hotové odpovědi či prostě sdělená fakta, ale je umožněno dát prostor jejich vlastním odpovědím a názorům.

Obrázek 4: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Možnosti postupného zobrazování textu a obrázků.

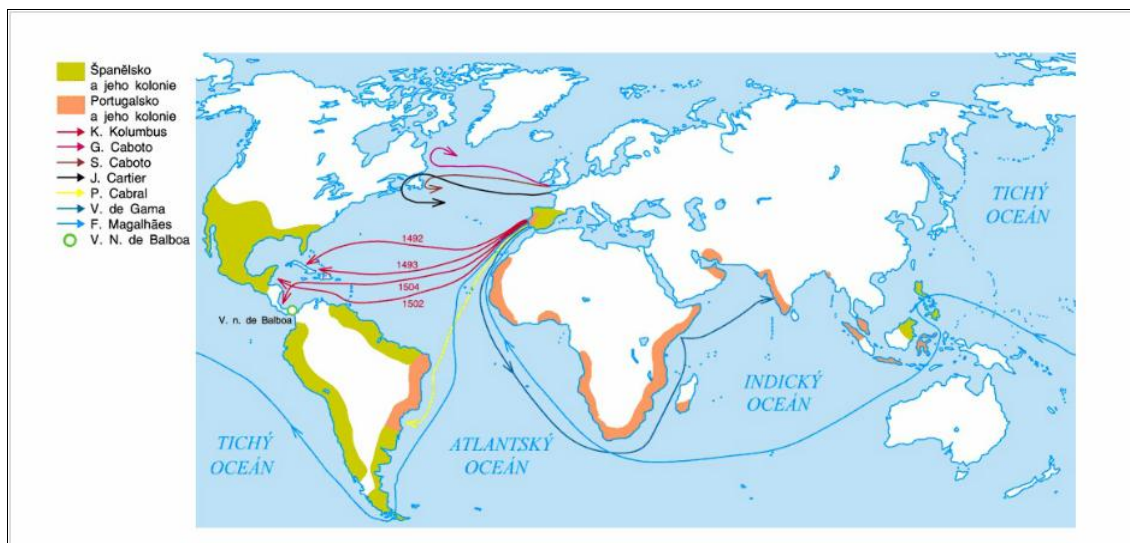
Následuje část věnovaná technickým novinkám a vymoženostem, které umožnily rozvoj cest po moři, cestování dál od pobřeží i do větších vzdáleností obecně. S ohledem na zájmy a složení žáků je možné větší či menší pozornost věnovat technické stránce věci, tomu, jak které zařízení fungovalo a k čemu přesně se využívalo.

Mezi předchozím a následujícím snímkem se prezentace plynule zastavuje nad mezisnímkiem, který odkazuje právě na to, že se neustále bavíme o řešení komplikací spojených s dálkovým obchodem. Žáci si tak mohou uchovat lepší přehled během celého výkladu. Celkově je díky koncepci celé aplikace možné výklad kdykoliv uzpůsobit potřebám třídy a žáků, přiblížit či oddálit kterýkoliv z obrázků, nebo případně náhled na celé promítané téma. V závislosti na tom, jak je výsledný materiál uspořádán, je tak možné mnohem lépe postupovat v případě, že se některý z žáků ve výkladu ztratí. Tato funkce patří mezi pravděpodobně největší výhodu Prezi a velmi dobře reaguje na potřebu člověka udržet při učení celkový náhled problematiky, aby došlo ke komplexnímu pochopení tématu a ne jen naučení se dílčích částí, bez osvojení vzájemných vztahů a souvislostí.

Obrázek 5: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi.

Poté, co byly probrány příčiny počátků objevitelských plaveb, je možné přejít ke stručnému přehledu nejdůležitějších z nich. Pomocí mapy je možné shrnout směry, kterými se tyto cesty ubíraly a také jména nejvýznamnějších osobností. Opět je možné mapu podle potřeb libovolně přibližovat. Velmi vhodné je v tomto případě kombinovat Prezi s interaktivní tabulí, která umožní přímý kontakt žáka s mapou, například při zkoušení nebo opakování. I při výkladu učitele může být možnost využití tabule velmi vítaná, neboť je díky ní možné do prezentace připisovat různé značky či doplňky a tak vše učinit ještě přehlednější.

Obrázek 6: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Možnost vložení obrázků.

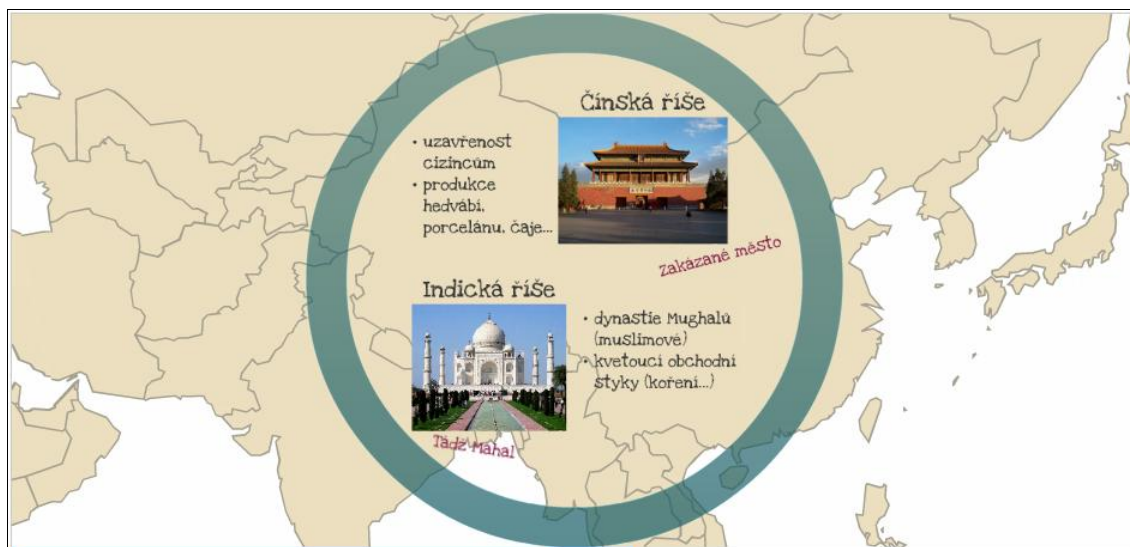
K závěru výkladu přistoupíme k probrání následků objevných plaveb pro Evropu. Jsou vyjádřeny čistě obrazově a rozděleny do tří kategorií. Vždy zpracovány tak, že počítají se slovní instrukcemi učitele, který se snaží, aby na tyto důsledky přišli žáci sami. V první skupině jsou věci hmatatelné, jakými jsou nové plodiny a také naleziště drahých kovů. Tyto konkrétnosti budou pravděpodobně většinu žáků napadat jako první. V dalším rámečku se jedná o poznání nových kultur a civilizací. Poslední je pak změna v myšlení lidí, kterou s sebou toto období přináší.

Obrázek 7: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Program umožňuje využívat rámečky a další tvary, jako šipky či čáry pro větší přehlednost.

Zhruba v tomto rozsahu je možné prezentaci použít pro výklad látky během jedné vyučovací hodiny. Kromě toho je však možné ji poskytnout žákům k samostatnému opakování a rozšiřování znalostí, nebo s ní také navázat a použít ji při výkladu v následujících hodinách. V dalších částech je využito pozadí prezentace, které tvoří slepá mapa Země. Na příslušná místa jednotlivých světadílů jsou umístěny stručné rámečky, které zejména obrazově, ale i slovně přibližují civilizace, na nich v této době existující. Tyto rámečky lze také využít i při samotném výkladu, kdy lze během popisu jednotlivých cest již rovnou navázat i povídáním o civilizacích, s nimiž se tehdejší námořníci setkali.

Prezentace postupuje od civilizací známých až po ty, které byly objeveny pro Evropu nově. Program ale, jak už bylo několikrát zmíněno, umožňuje i jakkoliv pozměněný postup při výkladu.

Obrázek 8: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Pro větší zajímavost prezentací je možné aktivně využívat jejich pozadí.

Pro stručnost zde nejsou uvedeny kompletní snímky, pouze pro ukázkou je vybrán jeden, věnující se nejdůležitějším civilizacím východní a jihovýchodní Asie.

Další možností je využít prezentace k závěrečnému opakování tématu, ať už po hodině, nebo úplně na závěr probírané látky. Slepou mapu lze využít jakožto materiál pro žáka, který je zkoušen a

jeho úkolem může být právě stručný popis směrů, kam se cestovatelé vydávali a také jaké oblasti byly pod vlivem kterých evropských států.

Obrázek 9: Ukázka z prezentace vytvořené v programu Prezi. Náhled kompletního materiálu.

Velké množství obrázků, které se snaží svých obsahem nahradit textové vyjádření, může také sloužit pro zpětné hodnocení žáků, jako podklad či pomůcka, vyžadující jejich vlastní komentář, na kterém mohou ukázat, jak hluboce tématu porozuměli.

Na závěr této kapitoly lze říci, že Prezi, jak bylo možné vidět výše, nabízí velké množství různých aplikací ve výuce i při samostatném učení žáků. Záleží na potřebách a tvůrčích schopnostech učitele, nakolik dokáže nabízených možností využít. Mezi pozitiva lze zařadit zejména tuto již několikrát zmiňovanou variabilitu formy, kterou lze obsahu vtisknout, možnost doplnění prezentace o multimediální obsah a také sdílení online, které umožňuje, aby měli žáci dobrý přístup k probrané látce při opakování, aniž by to kladlo zvýšené nároky na učitelův čas či schopnosti.

Nelze ale tvrdit, že program má jen samé výhody. Vzhledem ke specifickému vzhledu i funkcím je možné, že se žákům brzy okouká a stane se pro ně naprosto běžným. Určitě tedy není řešením používat jej v každé hodině, ale volit jej spíše tam, kde nelze najít vhodnější, nebo alespoň srovnatelné řešení. Další nevýhodou je relativně dlouhá doba, kterou je potřeba tvorbě prezentace věnovat. I když je samozřejmé, že naučit se ovládat jakýkoliv program vyžaduje praxi, která činnost

následně usnadňuje a urychluje, variabilita Prezi však může znamenat i nutnost vynaložení většího času k tomu, aby výsledná prezentace splňovala všechny nároky autora. I přes nedostatky je však možné program jistě doporučit, alespoň jako občasné ozvláštnění výkladu, zejména pak ve spojení s interaktivní tabulí. Zde může být velká různorodost forem prezentace maximálně využita, a pokud učitel k vytváření prezentace přistupuje tak, že již předem počítá se zapojením žáků do výuky, případně s jejich samostatnou prací s materiálem, je možné velmi dobře splnit současné požadavky na samostatnou práci žáka s informací a zachování procesu objevování a poznávání, který je stavěn na zájmu jednotlivce a jeho informačních potřebách, aniž by došlo k tomu, že tento proces bude ze strany učitele nekontrolovaný. Učitel naopak nabídne dostatečně široký a obsáhlý materiál s ověřenými fakty, který ale nechává na žákovi, jakým způsobem jej prozkoumá a uchopí. Tento přístup vyžaduje od učitele jednoznačně mnohem větší úsilí při přípravě materiálu, splňuje však požadavky moderní školy a potažmo i společnosti na to, jak předkládat informace. Učitel se tímto nestaví do role distributora, který žákovi předkládá ke konzumaci penzum látky, které je nutné si osvojit, ale zachovává se zde onen pocit svobodného přístupu k informacím ze strany žáka, kde vyučující hraje roli zkušenějšího partnera. Prezi tedy může být vhodnou pomůckou i pro takové hodiny, kde je kladen důraz na kritický přístup žáka k informaci a jeho samostatnou snahu o řízení vlastního vzdělávacího procesu.